

ODYSSÊY

ODYSSEY

Tác giả: Homer

Xuất bản lần đầu thế kỷ VIII TCN. Tác phẩm thuộc về công chúng.

ODYSSÊY

Bản dịch tiếng Việt © Đỗ Khánh Hoan

Bản tiếng Việt được xuất bản theo thỏa thuận độc quyền giữa Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam và Học Viện Công Dân

Công ty Cổ phần sách Omega Việt Nam xuất bản, bìa mềm, 2018, 2026

Thiết kế và trình bày: Công ty Cổ phần sách Omega Việt Nam

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam - thành viên của Alpha Publishing Group.

CÔNG TY CP SÁCH OMEGA VIỆT NAM (OMEGA PLUS) thành lập tháng 9/2016 với định hướng xuất bản tri thức nền tảng trong lĩnh vực Khoa học Nhân văn, Khoa học Tự nhiên, Chính trị - Xã hội, Triết học, Nghệ thuật... Đến nay, chúng tôi đã xuất bản gần 500 đầu sách thuộc 7 tủ sách, bao gồm: Kinh điển, Sử Việt, Khoa học, Nhân vật Vĩ đại, Nghệ thuật, Tủ sách Đối người và Tủ sách Y sinh. Thông qua việc xuất bản các ấn phẩm có giá trị, mang hàm lượng tri thức cao, qua các hoạt động nhằm đưa tri thức hữu ích đến cộng đồng, Omega Plus mong muốn đóng góp theo cách riêng vào sự phát triển đang ngày càng mạnh mẽ của xã hội.

Không phần nào thuộc sở hữu của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam và được chủ sở hữu nhượng quyền trong xuất bản phẩm này được phép sao chép, lưu trữ trong hệ thống truy xuất hoặc truyền đi dưới bất kỳ hình thức nào hoặc bằng bất kỳ phương tiện nào gồm điện tử, cơ khí, sao chụp, ghi âm hoặc mọi hình thức và phương tiện khác mà không có sự cho phép trước bằng văn bản của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam. Chúng tôi luôn mong muốn nhận được những ý kiến đóng góp của quý vị độc giả để sách ngày càng hoàn thiện hơn.

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Homer

Odysseý / Homer ; Đỗ Khánh Hoan dịch. - Tái bản. - H. : Thế giới ; Công ty Sách Omega Việt Nam, 2026. - 688 tr. ; 21 cm

1. Văn học cổ đại 2. Sử thi 3. Hy Lạp

883.01 - dc23

TGL0359p-CIP

Góp ý về sách, liên hệ về bản thảo và bản dịch: info@omegaplus.vn

Liên hệ ebooks, hợp tác xuất bản & truyền thông trên sách: truyenthong@omegaplus.vn

Liên hệ dịch vụ bản quyền, xuất bản, ký gửi và phát hành: dichvu@omegaplus.vn

Homer

Đỗ Khánh Hoan dịch

ODYSSEY

⊕MEGA⁺

NHÀ XUẤT BẢN
THẾ GIỚI

ĐỘI NGŨ TRIỂN KHAI OMEGA+

Phụ trách chung: Trần Hoài Phương

Phụ trách xuất bản: Hà Thị Kim Ngân

Điều phối xuất bản: Nguyễn Hương

Phụ trách bản quyền: Thiên Hương

Biên tập viên: Hồng Ngọc

Biên tập viên tái bản: Bùi Huyền

Thiết kế bìa: Nguyễn Mạnh Cường

Trình bày: Vũ Lê Thư

Thư ký xuất bản: Bùi Huyền

ĐƠN VỊ HỢP TÁC TRUYỀN THÔNG

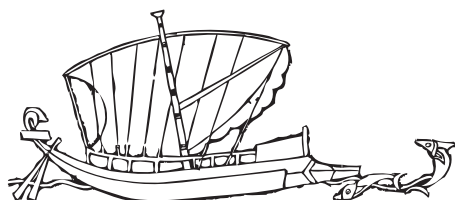

TRẠM ĐỌC

<https://www.facebook.com/tramdocvn>

website: <http://tramdoc.vn/>

MỤC LỤC

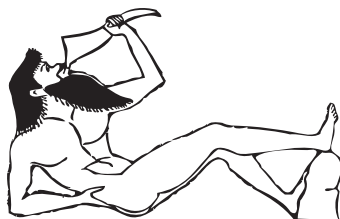

Độc *Iliad* và *Odysseý* của đại thi hào Homer
 "là một cách trau dồi trí tuệ và đức hạnh" 9
 Thế giới Homer và *Odysseý* 13
 Khái lược về tác giả Homer và trường ca *Odysseý*. 20

Khúc 1.....	95
Khúc 2	120
Khúc 3	142
Khúc 4	165
Khúc 5	202
Khúc 6	225

Khúc 7	242
Khúc 8	259
Khúc 9	285
Khúc 10	309
Khúc 11	335
Khúc 12.....	368

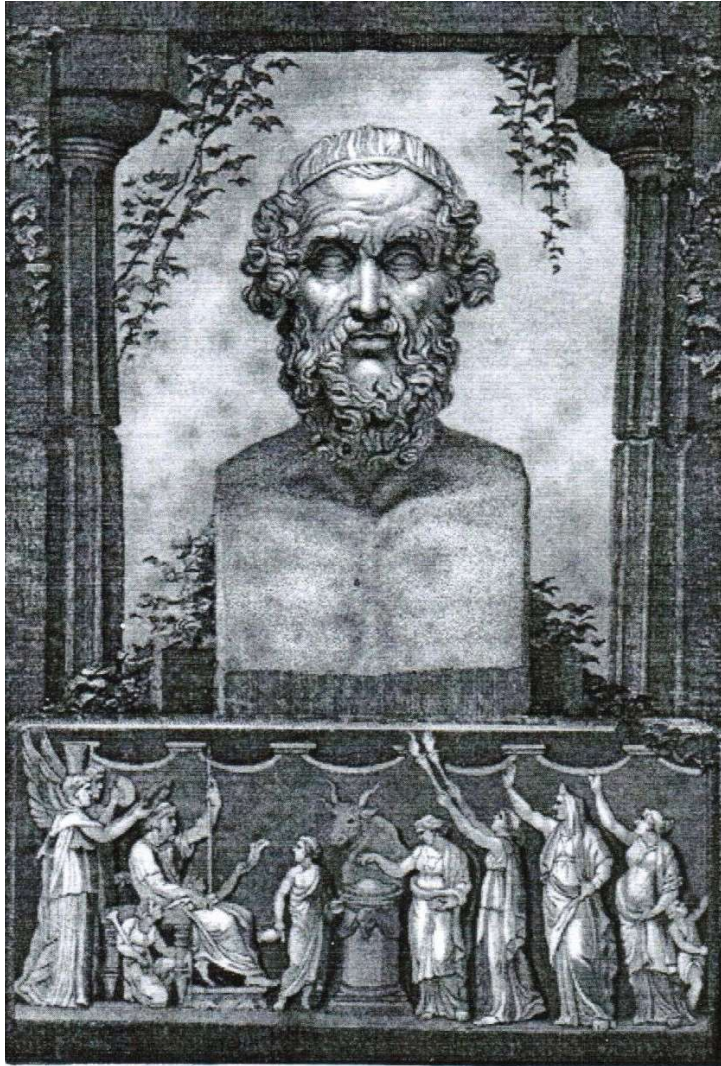

Khúc 13.....	389
Khúc 14.....	411
Khúc 15.....	437
Khúc 16.....	463
Khúc 17.....	483
Khúc 18.....	509

Khúc 19.....	527
Khúc 20.....	553
Khúc 21.....	572
Khúc 22	592
Khúc 23.....	612
Khúc 24.....	629

Chú thích danh xưng.....	654
Giới thiệu dịch giả	684

Homer

(800-701 TCN)

ĐỌC *ILLIAD* VÀ *ODYSSÉY* CỦA ĐẠI THI HÀO HOMER “LÀ MỘT CÁCH TRAU DỒI TRÍ TUỆ VÀ ĐỨC HẠNH”

Bắt đầu từ những nhà truyền giáo cho tới kỷ nguyên toàn cầu hóa và tiếp tục trong tương lai, những ảnh hưởng của văn minh phương Tây tới Việt Nam không chỉ dừng lại ở khoa học cơ bản, mà còn mở rộng đến các ngành khoa học xã hội và nghệ thuật. Vì vậy, để thực sự khai thác xu hướng này, chúng ta cần tìm hiểu nền tảng và cội nguồn của văn minh phương Tây: Hy Lạp cổ đại. Không hề quá lời khi cho rằng, việc tìm hiểu Hy Lạp cổ đại là một điều kiện tiên quyết nhằm mang lại sự hiểu biết thấu đáo liên quan đến những luận điểm và học thuyết chủ đạo đang chi phối thế giới mà chúng ta đang sống: Lịch sử và thần thoại, giới tính và xác thân, tôn giáo và hôn nhân, chính trị và dân chủ...

Sau khi đã ra mắt hai tác phẩm được coi là “gối đầu giường” của mọi chính trị gia *Cộng hòa* (Plato) và *Chính trị luận* (Aristotle), Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam tiếp tục mang đến hai thiên sử thi kinh điển và là cột trụ của văn minh phương Tây: *Iliad* và *Odysséy* của đại thi hào Homer. Ngay cả những chính trị gia lỗi lạc như Plato, Aristotle hay đến cả bậc quân vương như Alexander Đại

Để cũng xem việc đọc hai tác phẩm này là một cách trau dồi trí tuệ và đức hạnh.

Thế nhưng lời giới thiệu này rất có thể sẽ gợi nổi băn khoăn nơi số đông độc giả phổ thông là việc đọc những tác phẩm cổ điển như *Iliad* và *Odysséy* có thực sự mang lại bất kì lợi ích thiết thân nào hay không, khi khoảng cách không gian và thời gian giữa tác phẩm và độc giả cách nhau trùng khơi với vơi.

Câu trả lời ở đây là CÓ.

Iliad và *Odysséy* là những bản trường ca của binh lửa và giáo gươm. Ở đó những kẻ nhút nhát và rụt rè trước chiến trận mới chính là đối tượng bị dè bủ. Nhưng Homer không cổ súy cho chiến tranh mà dùng chiến tranh để thử thách con người và dùng Cái Chết để bộc lộ đức hạnh của họ.

Aristotle diễn giải bi kịch Hy Lạp là sự kết hợp của số phận và sai lầm cá nhân. Nghĩa là một kết cục không vui chỉ thành bi kịch khi phẩm chất trí tuệ và đức hạnh của nhân vật chính phải vượt hẳn người thường. Và từ những biến cố đó người ta phát lộ ra những gì đẹp đẽ nhất của mình. Còn Karl Jaspers cho rằng ý chí đương đầu và chấp nhận những bóng tối và sụp đổ, những điều sản sinh từ hiểm nguy và nghiêm trọng của cuộc đời vượt quá sự tri nghiệm của con người, chính là tinh thần gây dựng nên văn minh phương Tây.

Bên cạnh đó, *Iliad* và *Odysséy* còn là những suy tư và chiêm nghiệm của người Hy Lạp cổ đại về mối quan hệ vừa thân thuộc vừa xa lạ giữa con người và vũ trụ, của linh hồn và thế giới, của bên trong và bên ngoài.

Phương Tây xem trọng hai bản trường ca này vì chúng là biên niên sử của quá trình tiến hóa của ý thức con người, nhất là ý thức về thời gian. Điều đặc biệt của quá trình tiến hóa ý thức là nó tiếp tục diễn ra ngay cả khi xác thân đã hoàn tất quá trình biến đổi. Chẳng phải thế mà ta luôn coi vóc dáng cơ thể của Achilles là hình mẫu cho nam và Helen cho nữ.

Cuộc chiến thành Troa có thể coi như dấu chấm hết cho sự ngây thơ còn sót lại từ thuở hồng hoang. Nó kết thúc không phải vì kẻ này mạnh hơn kẻ kia, mà vì có kẻ này “láu cá” hơn kẻ kia. Người quyết định vận mệnh cuộc chiến không ai khác hơn là Odysseus.

Nhưng tại sao một kế hoạch rất “thô sơ” như Con ngựa thành Troa lại có thể thành công? Bối cảnh bấy giờ là buổi hoàng hôn của kỷ ức cộng đồng khi mỗi thành viên có thể nhìn thấy được dòng ý thức của người khác, và khái niệm lừa lọc, hay chính xác hơn là che giấu dòng ý thức cá nhân, hoàn toàn không tồn tại, cho đến khi Odysseus xuất hiện. Đó chính là mảnh khóc đầu tiên trong lịch sử loài người.

Nhưng điều đặc biệt và thú vị hơn cả là sự tương tác giữa thần và người trong hai thiên sử thi này.

Các thần Hy Lạp mang hình dáng con người, khác với các nền văn minh đương thời khác như Ai Cập hay Mesopotamian. Họ không phải là những đấng toàn năng vô biên, lại còn mang đầy đủ những thói hư tật xấu như con người. Nhưng điều này lại chính là ý tưởng đột phá vĩ đại: Vũ Trụ mang vẻ đẹp và huyền bí của con người. Con người chính là trung tâm của vũ trụ.

Cuộc chiến thành Troa được các vị thần bắt đầu, can thiệp và kết thúc, nhưng tới cuộc đại hải trình của Odysseus thì quyền tự quyết định vận mệnh của cá nhân mới là yếu tố chủ đạo.

Trong quá trình đọc, hẳn quý độc giả sẽ tìm thấy cho mình những trải nghiệm hữu ích từ những tương đồng và dị biệt giữa hiện tại và quá khứ.

Những người Hy Lạp và Trojan kia cũng thấy mặt trời lặn và mọc. Họ cũng băn khoăn và suy nghĩ trước quy luật bất biến của cuộc sống: tuổi già, bệnh tật, tình yêu, khát vọng, nô dịch, hạnh phúc... Và chính những người Hy Lạp và Trojan kia cũng hiểu sự hoang tàn và chết chóc của chiến tranh, của nô dịch và toàn trị.

Với tâm thế đúng mực, chúng ta sẽ thu hoạch được nhiều điều hữu ích từ những tác phẩm cổ điển. Vì suy cho cùng, việc mắc kẹt hoàn toàn trong hiện tại hoặc luôn ngoái đầu hoài vọng về quá khứ chỉ dẫn ta vướng vào hết sự vô tri này đến sự vô tri khác.

Trân trọng giới thiệu đến bạn viên kim cương tuyệt hảo của nền văn minh phương Tây.

Tháng 9 năm 2013
ĐẶNG HOÀNG QUÂN

THẾ GIỚI HOMER VÀ *ODYSSÉY*

TRƯỚC CÔNG NGUYÊN (NIÊN ĐẠI PHỎNG ĐOÁN)

* 1650-1400: Thời kỳ Mycenaean, còn gọi là thời kỳ đồ đồng bởi đồng được sử dụng rộng rãi làm vũ khí, phát triển rực rỡ. Pylos và Mycenae thị quốc Homer nhắc tới trong thi phẩm giai đoạn này trong lịch sử Hy Lạp là trung tâm thương mại trù phú và thế lực vùng biển Aegean.

* 1200-1100: Thành Troa sụp đổ chấm dứt cuộc chiến Homer miêu tả sinh động trong *Iliad*. Người Dorian xâm lăng, văn hóa Mycenaean suy tàn, thời kỳ gọi là thời kỳ đen tối bắt đầu. Dạng chữ B hệ thống chữ viết của người Mycenaean biến dạng. Trường ca Homer tồn tại qua hình thức truyền ký truyền khẩu.

* 1100-700: Thành Troa bỏ hoang, không người ở, tình trạng xác minh nhận xét, miêu tả của Homer về cuộc sống trong thành phố diễn ra trước thế kỷ XII TCN.

* 800-750: Người Hy Lạp sử dụng mẫu tự Phoinician ghi chép *Iliad* và *Odysséy* lần đầu.

* 500-400: Lo sợ Ba Tư kéo quân xâm lăng, người dân Hy Lạp coi Homer như bùa hộ mệnh có khả năng đoàn kết tất cả ngỗ hầu đương đầu với kẻ thù chung.

* 30-19: Viết trường ca *Aeneid*, Virgil thi sĩ La Mã vay mượn khá nhiều từ trường ca Homer.

SAU CÔNG NGUYÊN (NIÊN ĐẠI XÁC ĐỊNH)

* 450: Đế quốc La Mã suy tàn, Tây Âu bắt đầu lạnh nhạt với ngôn ngữ Hy Lạp, văn học Hy Lạp, trường ca Homer; thái độ thay đổi vào thời Trung cổ khi văn nghệ nơi này phục hưng, trí thức nơi này tái sinh, con người nơi này bừng tỉnh sau giấc ngủ mê mẩn triển miên.

* 600-700: Nhân vật của Homer bắt đầu xuất hiện trong truyện Sindbad, truyện Ả-rập *Nghìn lẻ một đêm*.

* 1870: Do say mê trường ca, quý trọng tài năng Homer, thương gia Đức Heinrich Schliemann bắt đầu làm công việc khảo cổ: khai quật di tích tìm hiểu sự thật lịch sử.

* 1876: Khai quật ngôi mộ hình tròn ở Mycenae thấy di vật, Schliemann khẳng định văn minh Mycenaean mà Homer miêu tả trong thi tập hiện hữu thực sự. Kết quả khiến các nhà khảo cổ khai quật cả vùng.

* 1900-1950: Arthur Evans, nhà khảo cổ người Anh, khai quật thành phố Knossos trên đảo Krete. Ông khám phá thấy trong số di vật liên hệ văn hóa Mycenaean có nhiều phiến đất sét nung trên mặt ghi chữ sau này mệnh danh là dạng chữ B. Kết quả xác định sự thật: tác phẩm của Homer ghi chép biến sự lịch sử thời kỳ Mycenaean.

* 1920-1950: Quan sát sinh hoạt văn nghệ, tìm hiểu sáng tác thi ca hiện thời nghệ sĩ bán đảo Balkan, nhất là Nam-Tur, ứng khẩu thành thơ kể chuyện trước khán giả,

kể dài dòng, kể liên miên, Milman Parry, học giả người Mỹ kết luận trường ca Homer tồn tại với thời gian là nhờ trải qua hình thức truyền khẩu vô vàn thế hệ.

HY LẠP, TIỂU Á VÀ VĂN MINH LÂN CẬN

* 3000 TCN: Thành Troa xây dựng trên lãnh thổ ngày nay thuộc Thổ Nhĩ Kỳ. Khoảng 3100 TCN chữ viết tượng hình xuất hiện ở Ai Cập.

* 3000-1450 TCN: Văn minh rực rỡ phát triển trong vùng Cyclade, mạn nam biển Aegean, đông nam Hy Lạp trên 200 hòn đảo diện tích 2.650 km², quần đảo tạo thành vòng tròn bao quanh đảo Delos. Người sau gọi là văn minh Cyclade. Khoảng 2650 TCN Pha-ra-ông Kleops (Ai Cập) ra lệnh xây kim tự tháp.

* 2700-2000 TCN: Trên đảo Krete xuất hiện văn minh Minoian (gọi theo tên Minos, vị vua trị vì hải đảo).

* 2600-2300 TCN: Chữ viết hình nêm (écriture cunéiforme) phát triển ở Mesopotamie (tiếng Hy Lạp nghĩa là hai sông, tây nam châu Á, giữa sông Euphrates và sông Tigris, nay là Iraq). Chữ viết hiện thành dấu hình tam giác do dùng chiếc đinh ấn trên phiến đất sét. 2600 trường ca *Gilgamesh* ra đời ở Mesopotamie.

* 2200-2100 TCN. Người Achaian xâm lăng Hy Lạp. Homer dùng tên này gọi chiến binh Hy Lạp trong trường ca *Iliad* và *Odyssêy*. Thế kỷ XX-XVIII TCN ở Mesopotamie thành phố Babylon là trung tâm sinh hoạt quan trọng, nhất là dưới triều vua Hammourabi (1792-1750 TCN).

* 2000-1700 TCN: Nhiều cung điện xây cất trên đảo Krete. Khoảng 1300 TCN ở Trung Quốc xuất hiện chữ viết tượng hình (idéogrammes, ghi ý không ghi âm).

* 1700 TCN: Chữ viết theo âm tiết (écriture syllabique) xuất hiện; chữ viết ghi tiếng Minoian; chữ viết dạng A vừa gạch thẳng vừa tượng hình sử dụng trên đảo Krete từ 1900 đến 1500 TCN.

* 1650 TCN: Văn minh mới xuất hiện ở Hy Lạp quy tụ xung quanh thành phố Mycenae. Người sau gọi là văn minh Mycenaean. Nhiều cung điện được xây dựng.

* 1400-1200 TCN: Chữ viết theo âm tiết khác xuất hiện; chữ viết tượng hình ghi tiếng Mycenaean; chữ viết dạng B có lẽ cải biến từ dạng A sử dụng ghi chép tài liệu từ thế kỷ XIV đến XII TCN. Năm 1952 kiến trúc sư, học giả cổ học người Anh Michael Ventris giải đoán thành công. Thế kỷ XIV-XIII TCN dân Do Thái bị bắt làm nô lệ ở Ai Cập.

* Thế kỷ XIV TCN: Văn minh Minoian biến dạng. Pha-ra-ông Ramses II ra lệnh xây đền Abou-Simbel. Đền và tượng cao 61m ở phía nam Ai Cập trong thung lũng sông Nile gần làng Abou-Simbel.

* Khoảng 1250 TCN: Cuộc chiến thành Troa kết thúc, quân Hy Lạp toàn thắng. Thế kỷ XII TCN Moise dẫn dân Do Thái trở lại đất hứa ngày nay là lãnh thổ Israel.

* Cuối thế kỷ XII đầu thế kỷ XI TCN: Văn minh Mycenaean biến dạng. Từ 1200 TCN không thấy dấu tích chữ viết trên đất Hy Lạp. Thế kỷ XI và X TCN David trị vì

Israel chọn Jerusalem làm kinh đô. Con trai Solomon nối ngôi mở ra triều đại thịnh vượng. Mẫu tự Phoinician xuất hiện. Thế kỷ XI TCN thành phố Carthage xây dựng (trên lãnh thổ Tunisie hiện thời).

* 1184 TCN thành Troa thất thủ theo nhà toán học kiêm thiên văn Eratosthenes (276-194 TCN).

* Cuối thế kỷ X đầu thế kỷ IX TCN: Văn minh Hy Lạp hồi sinh. Năm 850 Homer và Hesiod ra đời theo sử gia Herodotus (484-425 TCN).

* Đầu thế kỷ VIII TCN: Mẫu tự Hy Lạp, mô phỏng mẫu tự Phoinician, xuất hiện. 753 TCN thành phố Rôma xây dựng.

* 750-700: Homer tại thế, thời gian ngày nay thừa nhận.

* 776 TCN: Đại hội thể thao toàn quốc tổ chức lần đầu ở Hy Lạp. Năm 734 TCN thực dân Hy Lạp xây dựng thành phố Syracuse trên đảo Sicile.

* 750-700 TCN: Homer sáng tác *Iliad* và *Odyssêy*.

* Khoảng 700 TCN: Thi sĩ Hesiod kể chuyện nông nghiệp trong *Ngày và Việc* và chuyện thần linh ra đời trong *Theogonia* (Thần Phả).

* Thế kỷ VII TCN: Tác phẩm của Homer truyền miệng rộng rãi trong dân gian. Khoảng 600 TCN Aesop (620-560) bắt đầu kể chuyện ngụ ngôn. Người Phoinician thiết lập thành phố Marseille trên đất Pháp.

* Thế kỷ VI TCN: Quân vương chuyên chế Peisistratos thiết lập thư viện công cộng đầu tiên ở Athens. 561 Quân

vương hạ lệnh ấn loát thi phẩm *Iliad* và *Odyssêy*. Mẫu tự La-tinh xuất hiện. 528-527 Hippias và Hipparchus, con quân vương cũng độc tài chuyên chế như bố, hạ lệnh *Iliad* và *Odyssêy*, và chỉ hai trường ca, sẽ tuyên đọc trong đại hội thể thao liên-Hy Lạp. 510, sau khi ném mùi chua cay mặn chát, vua thay nhau lên xuống ngai vàng, Rôma thiết lập chế độ cộng hòa.

* Thế kỷ V TCN: Văn minh Athens đạt cao điểm. Sử dụng bi kịch Aeschyleus, Sophocles, Euripides đưa anh hùng trong trường ca Homer lên sân khấu. 490, Chiến tranh Medes (Ba Tư): trận Marathon dân quân Athens đánh bại xâm lược Ba Tư. 484, sử gia Herodotus ra đời. 450, Polygnotus với họa phẩm để tài rút ra từ trường ca Homer, như *Nekuia* (xuống âm phủ). 447, Pericles hạ lệnh điêu khắc gia Phidias xây điện Parthenos (đền Parthenon thờ Athena). Thế kỷ III và II TCN Rôma và Carthage đung độ, cuộc chiến dằng dai (264-241; 218-201; 149-146), cuối cùng La Mã toàn thắng, uy quyền trải khắp Địa Trung Hải.

* Thế kỷ II TCN: Hy Lạp trở thành quận huyện của La Mã. 194, Eratosthenes qua đời. 153, Zenodotos, Aristarchus, học giả, quản thủ thư viện Alexandria, hiệu đính thi phẩm Homer, công trình lưu truyền tới thời Trung cổ ở Tây Âu.

* Thế kỷ I TCN: Julius Caesar chinh phục Gaule. La Mã trở thành đế quốc. 19 TCN thi sĩ La Mã Virgil qua đời, tác giả trường ca *Aeneid* phỏng theo trường ca *Iliad* và *Odyssêy*.

Thi sĩ ca công năng đàn biểu diễn trường ca

KHÁI LƯỢC VỀ TÁC GIẢ HOMER VÀ TRƯỜNG CA *ODYSSÉY*

Đến bây giờ lúc tôi viết những dòng này giới thiệu trường ca thứ hai của Homer với độc giả xa gần vẫn chưa ai biết *Iliad* và *Odysséy* sáng tác bao giờ trong khi trải qua ba ngàn năm hai thi phẩm đã và vẫn chiếm chỗ ngồi đặc biệt, đặc đẳng trên thi đàn quốc tế, cả Đông phương lẫn Tây phương không ngớt lời ca ngợi. Học giới Tây Âu sáu trăm năm qua thay nhau đưa ra giả thuyết nhằm giải quyết nan đề văn học, song cố gắng đến mấy hầu như chưa có giả thuyết nào có thể giải đáp dứt khoát. Dẫu thế học giới ở đó đồng ý chấp nhận hai thi phẩm xuất hiện khoảng gần ngàn năm trước công nguyên, *Iliad* trước *Odysséy* sau. Từ khi dân tộc Hy Lạp có lịch sử hằn hoi, trong sinh hoạt cộng đồng trên đất liền, trên đảo mạn tây, trên đảo rải rác trong biển Aegean, trong thị xã, trong thành phố dọc bờ biển Tiểu Á, người ta thường tổ chức diễn xuất, ngâm vịnh hai thi phẩm. Suốt thời gian văn minh Hy Lạp phát triển, hai thi phẩm là chất liệu chủ yếu trong việc giáo dục thiếu niên, trong việc giải trí đối với quần chúng. Hai thi phẩm đã ảnh hưởng sâu rộng tinh thần, tình cảm dân tộc đó. Tuy thế bên ngoài hiểu biết về tác giả rất thô sơ, nhất là bối cảnh đưa ông lên tầm vóc vĩ đại, vượt thời gian, vượt không gian.

Nhìn chung trong lịch sử nhân loại, về mặt văn hóa tư tưởng, người sáng lập quả thực đếm trên đầu ngón tay. Họ là bóng mờ đứng ở khởi điểm kỷ nguyên họ sáng tạo. Tiếp cận chán chê tới khi thấu hiểu tâm nhìn thâm trầm, nhận thức siêu việt, tư tưởng khai phóng hậu thế mới quay ra tìm hiểu con người. Lúc đó họ đã biến dạng vào cõi hư vô, kín đáo ẩn mình đằng sau tác phẩm vô tiền khoáng hậu.

Mặt khác vấn đề *Odyssêy* viết bao giờ, ai là tác giả không đơn giản để có thể giải thích ngắn gọn, dễ dàng. Tác phẩm kiệt xuất như sông lớn bắt nguồn từ nhiều sông nhỏ, suối nhỏ tản mạn khắp nơi. Dù có khả năng sáng tạo phong phú đến mấy người sáng tạo thế nào cũng sử dụng ít nhiều chất liệu có sẵn. Khi viết kịch diễn cho khán giả Luân-đôn thường lãm Shakespeare ít sáng tạo cốt truyện. Ông lấy nhân vật, cảnh trí, đối thoại từ truyện ký, lịch sử đã xuất hiện và còn lưu truyền. Có khi ông sửa lại kịch cũ truyền tụng trong xã hội. Có khi chiều theo thị hiếu đương thời ông tân trang, đổi mới ngay cả kịch phẩm mình đã viết. Như vậy, theo nghĩa nào đó, tác phẩm chẳng thể hoàn toàn do một người sáng tạo và tác phẩm cũng chẳng thể tránh khỏi tình trạng tu chỉnh do tác động từ bên ngoài. Hơn thế vào thời kỳ sống theo truyền thống, coi nhẹ khả năng sáng tạo cá nhân, nội dung thi phẩm mang dấu vết nhiều tâm hồn. *Odyssêy* chứa đựng hàng đống lịch sử, dã sử, truyền thuyết, huyền thoại, phổ hệ, quan niệm, tập quán, lối sống – tất cả đòi hỏi hàng thế kỷ mới phát triển tới mức độ sung mãn. Thi phẩm là bức tranh tóm lược hình ảnh nền văn minh cùng ước mơ, thành tích, sáng tạo màu sắc khác biệt của nền văn minh đó.

Thi tập nói đến cuộc chiến thành Troa, thế kỷ vừa qua nghĩ cuộc chiến đó là huyền thoại, nhưng do khám phá khi làm công việc khảo cổ, sau khi khai quật thành phố chìm sâu dưới đất, Heinrich Schliemann đã chứng minh di tích có thực trong lịch sử. Sự cố nhắc tới như sau: Paris, con Priam, quân vương thành Troa, quyến rũ Helen, vợ Menelaos quân vương Lakedaimon, mang về thành Troa. Theo lời kêu gọi của anh, Agamemnon, quân vương Argos và Mycenae, quân vương Hy Lạp và hải đảo lân cận dấy binh cùng nhau thực hiện cuộc viễn chinh nhằm đòi lại giai nhân. Thành Troa cũng dấy binh, đồng thời kêu gọi đồng minh trợ giúp, đương cự cuộc bao vây kéo dài mười năm. Sau khi đổ bộ trót lọt, bên Hy Lạp dàn quân dọc bờ biển. Cùng thời gian bên thành Troa huy động nhân dân canh phòng cẩn mật, quyết tâm chống trả không cho địch quân tràn vào cướp phá, sát hại. Giữa doanh trại và thành phố có cánh đồng bao la ngăn cách, song nơi này là chiến địa hai bên liên tục đâm chém lẫn nhau. Cuối cùng thù nghịch và bệnh dịch xuất hiện trong doanh trại quân Hy Lạp. Tiếp theo là hàng loạt đùng độ đẫm máu Homer miêu tả trong *Iliad*. Cảm thấy tuyệt vọng vì không thể dùng vũ lực đánh chiếm thành phố, quân Hy Lạp sử dụng mưu thuật: chèo thuyền ra khơi làm như rút lui, song bỏ lại trên bờ ngựa gỗ khổng lồ trong bụng giấu Menelaos cùng nhóm quyết tử. Tưởng thật quân Troian ngây thơ kéo chiến phẩm vào thành. Ban đêm quân nằm mai phục trong bụng ngựa gỗ bò ra mở cổng thành cho đồng đội từ ngoài biển vừa quay lại tràn vào cướp phá thành phố giàu có. Mục đích

cuộc viễn chinh hoàn tất, thủ lĩnh các đoàn quân chia nhau chiến phẩm, sau đó tập trung hải thuyền dong buồm hồi hương sum họp với gia đình.

Mọi người trở về an toàn, trừ một, so với tất cả đồng đội, ra đi xa nhất, trở về lâu nhất, vì từ nhà đến chiến trường và ngược lại từ chiến trường về nhà, đường dài nhất. Trong số người gan dạ núp trong bụng ngựa gỗ có Odysseus, sau này người La Mã và người theo La Mã gọi là Ulysses, quân vương hải đảo Ithaka mạn tây Hy Lạp. Mười năm trước lúc ra đi tham dự viễn chinh quân vương để vợ trẻ Penelope và con nhỏ Telemachos ở lại hải đảo. Mười năm sau vẫn xa vợ dại con thơ, quân vương lang thang vô định trên biển cả, lạc vào hết đảo này đến đảo nọ, vì xúc phạm hải thần Poseidon. Nửa thời gian đó trôi qua, quân vương vẫn chưa trở về. Tin đồn lan rộng, tin nói quân vương không còn nữa, Penelope buộc phải lấy chồng. Trong lúc vương chủ vắng mặt, hoàng tử là thiếu niên nhỏ dại, hoàng hậu là phụ nữ nhan sắc, hải đảo hẻo lánh rơi vào tình trạng hỗn loạn. Hoàng thân vương quốc và thủ lĩnh hải đảo kế cận kéo tới cung điện, số lượng vài trăm. Lấy cớ muốn tính chuyện trăm năm với hoàng hậu xinh đẹp, ngỏ ý cầu hôn, họ ở lì làm như ở nhà, ban ngày chèn chèn ăn hại gia chủ, ban đêm hú hí với kẻ hầu người hạ. Bất lực trước cảnh hỗn loạn, xác xược, đành bó tay, song Penelope vững tin Odysseus không chết mà lưu lạc, lang thang đâu đó. Muốn bảo vệ phẩm giá, đồng thời thủ tiết trung trinh, nàng nhất định không bước đi bước nữa. Tránh né hôn nhân ép buộc, đơn độc

trước đám nam tử thô bạo, sử dụng tài trí người chân yếu tay mềm, nàng âm thầm đương cự sức mạnh rừng rợn.

Bởi thế về hình thức *Odysseý* là một, song về nội dung *Odysseý* gồm hai chuyện: chuyện người vợ thủy chung trải qua năm tháng hải hùng vẫn kiên nhẫn chờ chồng và chuyện người chồng đảm lược mặc dù bị tha nhân, thần linh, thiên nhiên vùi dập, thẳng vượt tất cả, nhờ tinh khôn, nhẫn nại, kiên trì, trong nguy nan không thối trí, đơn độc mở đường khai lối, vượt khó thoát hiểm, một mình chống chọi nghịch cảnh, nhưng để tai lắng nghe tiếng nói sáng suốt, tư tưởng thâm trầm, nhờ thế trở về với vợ con, lấy lại vương quốc. Chủ đề của *Odysseý* là tinh thần chế ngự hoàn cảnh, chủ đề ăn sâu cắm rễ trong lòng dân tộc Hy Lạp, Homer liên tục nhấn mạnh qua mấy phẩm từ nổi trội gắn liền với ba nhân vật chủ chốt: Odysseus khôn khéo, Penelope kín đáo, Telemachos thận trọng. Về hình thức thi phẩm là chuyện phiêu lưu, kết hợp tài tình giản dị với phong phú, thực tế với tưởng tượng, hữu hình với vô hình, thần linh với thế nhân, ảnh hưởng sâu đậm văn hóa, văn minh Tây phương hơn bất kể sáng tác văn chương nào từ trước tới giờ.

Thi phẩm chia thành hai phần tương phản rõ rệt về đề tài, phương thức và diễn biến. Mười hai khúc phần trên kể cảm nghĩ của Odysseus trên đường trở về – lênh đênh trên biển cả, lạc vào đất liền trong đó cư dân không phải người Hy Lạp, vùng đất mà mọi sự kỳ diệu đều xảy ra dễ dàng, nơi thần linh, sinh vật nửa người nửa ngợm, hồn ma người chết xuất hiện bình thường. Trong phần đầu, trang

nổi trang, chuyện đây biến sự. Biến sự hiện thực khiến *Odyssêy* hấp dẫn. Mỗi khúc hấp dẫn một khác. Độc giả ưa rành mạch muốn tìm biến sự độc lập sẽ thấy phần này lồi cuồn lạ kỳ. Mười hai khúc phần dưới kể sự kiện Odysseus lấy lại vương quốc, biến sự diễn ra trên đất liền, trong nhà, giữa tập quán quen thuộc trong đó cái kỳ diệu hầu như biến dạng. Phần này đùng độ không diễn ra với thần linh, thiên nhiên mà diễn ra với tha nhân độc ác.

Nằm trong hai phần rộng lớn các khúc xếp theo bốn nhóm, mỗi nhóm mang đề tài riêng biệt, song góp phần vào tình tiết tổng quát. Tình tiết diễn ra nhiều lớp, kết hợp chặt chẽ, sắp xếp khít khao khiến khán giả chú ý. Tình tiết bắt đầu với việc mô tả tình huống trên trời và trên đảo Ithaka. Bây giờ là năm thứ hai mươi kể từ ngày Odysseus xa gia đình, năm thứ mười kể từ lúc Odysseus lên thuyền rời thành Troa trở về quê hương. Ba năm rông rã trên đường trở về Odysseus không về được vì Poseidon thịnh nộ bắt lệnh dênh trên biển. Bảy năm tiếp theo trôi dạt tới đảo Ogygia, Odysseus bị yêu mỵ Calypso, do ham tài hiều sắc muốn khách lạ trở thành người yêu muôn thuở, giữ ghệt không cho ra đi. Cuối cùng (Khúc 1) nữ thần Athena lên tiếng phản đối tại sao để thần linh hành hạ, đồng thời yêu cầu Chúa tể phái sứ giả Hermes giáng thế gặp Calypso truyền lệnh buông tha thể nhân khôn ngoan, đĩnh đạc. Cùng lúc Athena cải trang tới Ithaka khuyến khích Telemachos bây giờ đã khôn lớn xác định vị thế trong vương quốc, tỏ rõ thái độ với đám cầu hôn. Trong buổi họp trước mặt dân chúng (Khúc 2) Telemachos yêu cầu đám này ra về đừng đóng đô